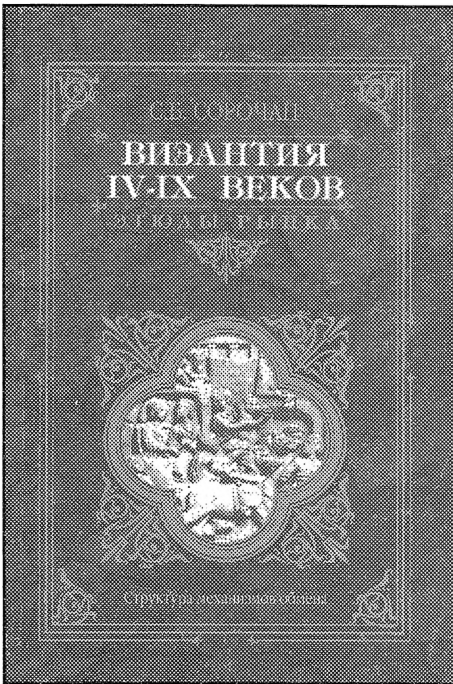

Сергеј Борисович Сорочан, „Византија IV - IX век, Этюды Рынка, структура и механизмов обмена“, Харьков 2001

Авторот Сергеј Борисович Сорочан не ѝ е познат на маке-донската историска аудиторija, што наметнува потреба на почетокот да се кажат неколку зборови за него. Сергеј Борисович Сорочан е доктор по историски науки, професор на Катедрата по историја на стариот свет и средните векови на Харковскиот национален универзитет и член на Украинската академија на историските науки. Специјалист е за античка историја и историја на Византија; автор е на три монографии и повеќе од 90 научни трудови, во најголем дел посветени на

проблемот на организацијата на византиската трговија и историјата на доцноантичкиот и раносредновековниот Херсонес на Крим.

Книгата „Византија IV - IX век“ претставува труд, кој опфаќа 474 страници и е поделен во девет глави. Како што наведува авторот во Прологот, главната цел на монографијата е да се пресоздадат и да се осмислат структурата и организацијата на механизмот на византиската трговија во сите можни објекти на нејзината пројава. Во првата глава „Свидетели, претходници и методи“ е даден преглед на досегашните истражувања. Притоа, се посочува недостигот на научни трудови строго специјализирани за оваа проблематика; подробно е разгледана историографијата посветена на секој еден проблем поврзан со темата. Потоа следува преглед на изворите и начинот, на кој тие обично се толкуваат.

Со втората глава започнува конкретно истражување. Таа е насловена „Од форуми кон пазари“ и во неа на пластичен начин е опишан преодот од античкиот форум кон средновековниот пазар во Византија. Авторот го отфрла доминантното гледиште дека овој преод бил извршен рано и брзо, уште во доцната антика, како последица на опаѓањето на градовите, како и мислењето дека пазарите биле изнесени надвор од градските бедеми. Наспроти тоа, тој докажува дека пазарите и понатаму се лоцирани на градските плоштади, посочува многу примери за опстојување на форумот длабоко во средниот век, како и за активен градски живот во доцната антика. Според автор-

от, преодот од форуми кон пазари, општо земено, може да се смета за завршен во IX век.

Како што покажува самиот наслов „Трговско-занаетчиски редови и квартави“, третата глава е посветена на истражување на организацијата, функционирањето и особеностите на трговските и занаетчиските редови и квартави, како и нивната еволуција од античкиот форум.

Четвртата глава, насловена „Светот на ергастеријата“ е посветена на размената и дистрибуцијата на стоки, како начин на организација, права на сопствениците, состав на работниците, изнајмување, доходи, терминологија и сл. Притоа, се констатира дека ергастеријата во Византија низ вековите претрпела само незначителни промени.

Во следната, петта глава со наслов „Трговија насекаде“ Б. Сорочан ја разгледува доминантната теза за опаѓањето на трговијата во Византија во раниот среден век и нејзиното „свиткување“ до неколку поголеми центри на фонот на тотална аграризација на стопанството. Наспроти ова, авторот утврдува дека градовите не ја губат улогата на активни трговски центри. Во нив трговијата се вршела насекаде, во специјално создадени портици, покриени улици и пазари. Тезата, според која во средниот век во Византија градовите го губат своето правилно планирање и се претвораат во населби од криви тесни уллички струпани околу тврдините, чии жители се занимаваат со земјоделство, според мислењето на авторот, треба сериозно да се ревидира. Според него, овие тенденции не се сеопфатни и не се должат на опаѓањето на градовите, туку на потребата за нивно подобро утврдување, што го смалува просторот за живеење и доведува до своевидно ширење внатре, односно, до максимално искористување на градскиот простор.

Шестата глава со наслов „Оние што ги примаат сите“ е посветена на гостилниците и таверните што им давале преноќиште на патниците - поклонници,

трговци и др. Притоа, се разгледуваат различните типови на гостилници и начините на нивното функционирање, како и улогата на приватните домови при сместувањето на странците во согласност со христијанските принципи за давање преноќиште на патниците. Овде се обработува и статусот на надворешните трговци и нивната улога во трговијата.

Седмата глава носи наслов „Магаџини, складови, хранилишта“ и во неа авторот го разрабатува проблемот за местата и начинот на чување на стоките - тема што овде првпат се разгледува посебно. Значењето што Ромеите им го давале на магаџините се гледа и од фактот што магаџинот обично бил првата зграда што се градела при подигањето на нов град. Магаџини постоеле на секој пазар, гостилница, кај многу храмови и речиси во секој дом. Освен општите, постоеле и специјализирани државни магаџини. Раководството, функционирањето и чувањето на магаџините овде подробно е обработено.

Насловот на осмата глава на трудот е „Загатката на митатите“. Во неа авторот зборува за една специфична византиска институција наменета за странските трговци. Митатите претставувале истовремено гостилници и магаџини, каде што задолжително се сместувале товарите на странските трговци, и дури откако месните трговци ќе го откупеле она што им било потребно, странците биле слободни остатокот самите да го продаваат. Авторот дискутира за различните дилеми што постојат во науката во врска со оваа институција. Притоа, доаѓа до заклучок дека таа, всушност, претставувала привилегија, која не успеале да ја добијат сите градови, ниту пак сите трговци во градовите каде што постоеле митатите можеле да учествуваат во нивната дејност. Институцијата на митатите била во функција на крупната меѓународна трговија, поради што тие обично биле расположени во градови близу до границата.

Последната глава има наслов „Времето на панаѓурите“. Тука авторот

забележува дека во Византија, за разлика од Западна Европа, уште во раниот среден век постоеле големи пазари-панаѓури, што претставува индиција за постоење на активна трговија. Имало големи панаѓури (авторот ги набројува вкупно 13, од кои три, меѓу нив и Солунскиот, се наоѓале на Балканот), кои биле наменети за меѓународна трговија. Постоеле и помали, регионални панаѓури, по 1 на секои 5 - 6 града, или вкупно околу 60 - 70. Најмал број на панаѓури се забележува во 7 - 8 век. Од крајот на 8 век нивниот број е во брз пораст, така што во 12 век се појавуваат и многу мали панаѓури покрај патиштата, манастирите и селата. Панаѓурите имале свој календар на одржување (поврзан со празникот на некој светец) и ритам (големите се организирале поретко, но пак трале подолго, за разлика од помалите панаѓури, кои се одржувале и по неколку пати во годината). Авторот подробно ја објаснува економската функција и потребата од панаѓурите за византиското општество и економика. Како карактеристика на византиските панаѓури се посочува поврзувањето на трговијата со верските активности (на тоа упатува и самиот корен на зборот панаѓур од панегирис - кој истовремено значи и панаѓур и црковна прослава), што привлекувало многу посетители.

Книгата содржи 44 илустрации. Кон основниот текст се додадени три прилози:

А. Хронолошки пресек на хагиографските извори (персонални); Б. Византиски парични единици, мерни единици и нивните еквиваленти; В. Карта - шема на местата на располагање на пазарните плоштади, трговските редови и дворовите за странци во раносредновековниот Константинопол.

Трудот е базиран на огромен изворен и археолошки материјал. За големата ерудиција на авторот и за изворедната втемеленост на трудот во изворите и литературата јасно зборува следниот факт: 340 страници основен текст се базирани на извори и литература, чиј список е сместен на 110 страници и е составен од 1780 наслови! Книгата нема класични фусноти, туку во текстот во загради се посочува цитираното дело. Овој метод не дозволува коментари под линија и не е практичен за користење од читателите.

Без сомнение, книгата „Византија IV - IX век“ од авторот Б. Сорочан, во која се обработуваат интересни теми, кои, главно, не претставувале предмет на интерес на нашите историчари и не го привлекувале вниманието на нашата медијистика, претставува ценет труд за секој византолог и истражувач на средновековната историја на нашата земја.

Стојко СТОЈКОВ